

**THE APPROACH TO THE DEFINITION OF THE LAW
ENFORCEMENT FUNCTIONS OF THE STATE**

Kobzar O.F.

**ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ
ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ**

О.Ф. Кобзар

*кандидат юридичних наук, доцент
докторант докторантури та ад'юнктури
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Постановка проблеми. Перед будь-якою державою завжди стоїть коло завдань, на вирішення яких вона спрямовує свої матеріальні ресурси, ідеологічні та політичні зусилля. З-поміж усієї сукупності зусиль можна виділити такі, які виражають її сутність і без котрих вона не може повноцінно діяти як найважливіша складова частина політичної системи суспільства. Основні напрями діяльності держави, в яких знаходять свій вираз її сутність, завдання і цілі, являються функціями держави [13, с.82-83]. Однією з основних функцій держави виступає правоохоронна, що обумовлюється сучасними військово-політичними та соціально-економічними реаліями як в Україні, так і у світі в цілому.

На сьогоднішній день, враховуючи динаміку розвитку загроз внутрішній безпеці держави, проблематика поглибленого вивчення правоохоронної функції з визначенням дієвого механізму захисту прав і свобод людини і громадянина є особливо актуальною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми визначення дефініції правоохоронної функції держави, а також її природа та порядок реалізації, розглядали в своїх працях такі відомі науковці, як: В.Б. Авер'янов, А.Г. Братко, Й.І. Горінецький, Ю.О. Загуменна, А.Т. Комзюк, І.В. Кріцак, М.І. Мельник, А.М. Кучук, М.В. Лошицький, В.Г. Лукашевич, О.І. Нікітенко, Ю.М. Оборотов, П.В. Онопенко, В.І. Осадчий, О.Л. Соколенко, О.Д. Тихомиров, Р.Я. Шай, В.Є. Чіркін, О.С. Юнін та багато інших.

Метою статті є аналіз загальнотеоретичних підходів щодо розуміння сутності та змісту правоохоронної функції держави в контексті побудови правової держави та громадянського суспільства на сучасному етапі.

Основні результати дослідження. Проблема досягнення оптимальної моделі організації державної влади в Україні та вироблення механізму взаємодії між її вищими органами є однією з найважливіших у процесі державотворення, оскільки, насамперед, від ефективності організації структури державної влади та її функціонування суттєво залежить перспективи розвитку держави та суспільства [1, с.95]. Реалізація функцій держави забезпечує нормальну діяльність та функціонування державного апарату, які становлять єдину систему, що сприяє єдності здійснення державної влади в певній сфері життєдіяльності [3, с.25].

Однією з невіддільних органічних функцій держави є правоохоронна. Від рівня її забезпечення юридичними, інтелектуальними, матеріально-технічними ресурсами залежить і ступінь захищеності людини та суспільства загалом [16, с.3].

На важливість правоохоронної функції вказують положення Конституції України, в яких встановлено, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини, а також захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її державної, економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави. Належна реалізація цих функцій є основою для подальшої розбудови України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави [4, с.4].

Однією з найважливіших засад такої держави є верховенство права, яке закріплене у ст. 8 Основного Закону. Реалізація цього конституційного положення зумовлює необхідність охорони права, яка здійснюється за допомогою правоохоронних функцій держави. Таким чином, ці функції є важливими для існування правової держави. Їх ефективна реалізація передбачає вивчення цього виду функцій з метою удосконалення механізму їх здійснення [10, с.3].

В сучасній правовій теорії визначення функцій держави передбачає його тлумачення як основних (головних) напрямів (видів) діяльності держави щодо реалізації задач, які перед ними стоять, для досягнення визначених цілей, які зумовлені загальною соціальною сутністю держави і її соціальним призначенням. Таке визначення цілком відповідає вихідній етимології поняття «функція», адже латинське «functio» означає «виконання» або «здійснення» [5, с.14].

Також слово функція означає роль об'єкта в рамках деякої системи. Такою системою можливо вважати державу, а інструментом забезпечення взятих на себе зобов'язань – правоохоронні органи. Правоохоронна функція держави визначає зміст правоохоронної діяльності [15].

Дослідження науковців правоохоронної функції держави ґрунтуються на різних підходах до розуміння поняття функціонування держави у сфері правоохоронної діяльності, що породжує дискусії та привертає значний інтерес до досліджуваної дефініції в наукових колах.

Так, на думку П.В. Онопенка, правоохоронні функції держави – це об'єктивно зумовлені її охоронними правовими потребами і сутністю державної влади однорідні, стійкі напрямки діяльності із задоволення цих потреб [10, с.9].

У свою чергу, М.І. Мельник визначає правоохоронні функції, як функції, здійснення яких спрямовано на виконання завдань з охорони правопорядку (закріпленого в нормах права порядку суспільних відносин) шляхом застосування примусових заходів [8, с.23].

І.В. Кріцак визначає правоохоронну функцію держави як забезпечений системою необхідних ресурсів комплексний напрямок діяльності держави, який об'єднує низку заходів (в тому числі примусових), основаних на принципах справедливості та ефективності, спрямованих на безконфліктну реалізацію прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, забезпечення соціальної злагоди, недопущення індивідуальних, колективних та масових порушень законності і правопорядку [6, с. 369].

Виходячи з загального визначення функцій держави, Р.Я. Шай розглядає функції правоохорони як основні напрямки її впливу на суспільні відносини, що зумовлені її завданнями та цілями і характеризують її сутність [16, с.9].

Водночас авторський колектив монографії «Феномен правоохоронних програм у правовій системі України» вважає, що правоохоронні функції або завдання, як правило, залежать від участі того чи іншого органу в охороні (підтриманні) правопорядку – об'єктивної необхідності розвитку держави і суспільства, забезпечення якої має відбуватися у межах законності, шляхом повсякденного додержання, виконання, використання, застосування норм права учасниками правових відносин [14, с.88]. Таким чином науковці правоохоронну функцію держави пов'язують із правом реалізації, що не в повній мірі відповідає змісту даного поняття.

На нашу думку, також достатньо «вузьке» визначення надає правоохоронній функції держави І.П. Лавринчук, який вважає, що правоохоронна функція передбачає охорону кожного члена суспільства від несправедливого поводження з боку інших осіб [7, с.99].

Недостатню конкретизацію сутності правоохоронної функції держави у своєму визначенні надає В.І. Осадчий. Науковець вважає, що правоохоронна функція – це гарантування функціонування суспільних відносин, врегульованих правом [11, с.71]. Дане визначення не розкриває зміст дефініції та не характеризує специфіку правоохоронної діяльності через реалізацію функцій правоохоронних органів, а лише відображає один із аспектів загальнотеоретичного розуміння функцій держави.

В юридичній літературі можна зустріти й інші підходи щодо визначення категорії правоохоронної функції держави. Зокрема, дане поняття інтерпретується через забезпечення конституційного порядку, національної, внутрішньої безпеки країни, зумовлює стан законності, актуалізує охорону конституційних прав людини та громадянина й відновлення неправомірно порушених цих прав [9, с.99].

Однак, ми вважаємо, що найбільш вдалими є підходи науковців до визначення категорії «правоохоронна функція держави», які обґрунтовують її поняття на основі притаманної їй основної ознаки, яка полягає в тому, що правоохоронна функція становить комплексний пріоритетний напрямок державної політики.

Зокрема, цікавою є думка Й.І. Горінецького, який визначаючи поняття правоохоронної функції держави, вказує на її сучасне змістовне значення, відповідно до якого – «це самостійний і пріоритетний напрям державної політики, котрий за допомогою юридичних засобів здійснюється для досягнення такого соціального ефекту як захист права загалом, основ конституційного ладу, в тому числі прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина та інших об'єктів, зміцнення законності і правопорядку, і одночасно виступає правовою формою досягнення інших цілей суспільства і держави» [2, с.7].

А також підтримуємо позицію О.Л. Соколенко, який вважає, що правоохоронна функція держави – це комплексний цілісний пріоритетний напрям державної політики, спрямований на забезпечення відповідно до засад верховенства права та пріоритету прав людини охорони права і правовідносин, а також захисту основ конституційного ладу, у тому числі прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, законності та правопорядку [12, с.851].

Розкривши підходи до визначення поняття правоохоронної функції держави, слід також перелічити ознаки даного поняття, які розкривають його сутність. Так правоохоронним функціям притаманні наступні основні ознаки:

- правоохоронна функція становить комплексний пріоритетний напрям державної політики;
- зміст правоохоронної функції складає забезпечення охорони права і правовідносин, а також захисту основ конституційного ладу, у тому числі прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, законності та правопорядку;
- правоохоронну функцію характеризує цілісність і внутрішня узгодженість, організованість і цілеспрямованість, стабільність і постійність, однорідність і різноплановість;
- правоохоронна функція ґрунтується на принципах верховенства права, законності, пріоритету прав і свобод людини і громадянина, самостійності, професійності, прозорості та ефективності;
- правоохоронна функція реалізується у відповідних правових і організаційних формах за допомогою державно-владних методів переконання та примусу;
- реалізація правоохоронної функції вимагає її своєчасного забезпечення достатніми матеріально-технічними, фінансовими та кадровими ресурсами, формування адекватної нормативно-правової та організаційної основи правоохоронної діяльності [12, с.851];
- правоохоронна функція держави заснована на законі;
- правоохоронна функція спрямована на об'єкти, склад яких залежить від етапу розвитку суспільства і від політичних факторів, що визначають напрями правоохоронної діяльності;
- правоохоронна функція, її зміст органічно пов'язані з правом та праворозумінням у суспільстві;
- у правоохоронній функції держави найбільш чітко виражається нерозривний зв'язок держави і права, їх взаємовплив;
- правоохоронна функція сучасної держави формується і реалізується під впливом цілого комплексу об'єктивних і суб'єктивних факторів. По-перше,

на процес здійснення правоохоронної функції держави впливають характеристики носіїв загрози об'єктам правоохорони, в тому числі їх кількість, якісні параметри, місцезнаходження тощо. У першу чергу, мова йде про злочинність як суспільне явище, її інтенсивність, організаційні можливості. По-друге, істотний вплив на правоохоронну функцію держави вчиняє рівень економічного розвитку суспільства. По-третє, наявність підготовлених кадрів у правоохоронній сфері. По-четверте, ставлення до процесу здійснення цього напрямку діяльності держави населення, іншими словами, стан правосвідомості якраз у цьому аспекті. Нарешті, по-п'яте, ефективність здійснення правоохоронної функції держави залежить від здатності політичного керівництва держави приймати ті чи інші рішення у цьому напрямі [2, с.7-8].

Враховуючи дані ознаки, можна сформулювати власне визначення правоохоронної функції держави – це нормативно врегульований пріоритетний напрям державної політики, що ґрунтується на загальних принципах права, реалізується за допомогою державно-владних методів переконання та примусу вповноваженими органами державної влади, забезпечує охорону конституційних прав і свобод людини і громадянина та правопорядку в цілому.

Висновки. Правоохоронна функція держави – це складне та багатогранне правове явище, зміст якого є зрозумілим, однак, на сьогоднішній день уніфіковане його розуміння в доктрині загальної теорії права відсутнє. Узагальнюючи всі вищевикладені позиції науковців до змісту правоохоронної функції держави, можна назвати такі основні підходи: по-перше вона розуміється, як напрям державної діяльності; по-друге, як напрям державної політики; по-третє, до правоохоронної функції зазвичай відносять охорону або захист конституційного ладу, законності, правопорядку, прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, а також інших об'єктів; по-четверте, правоохоронна функція держави виступає гарантією встановленого правопорядку у суспільстві. Такий плюралізм у розумінні досліджуваного поняття, на нашу думку, насамперед, зумовлений відсутністю законодавчого визначення правоохоронної функції держави. Тому, як справедливо зауважують деякі правознавці, за логікою законодавчої техніки поняття «правоохоронні функції» мало б передбачатися у Законі України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів», у ст.2 якого міститься посилання на те, що правоохоронними можуть визнаватися інші органи, які здійснюють правоохоронні функції. Дана стаття власне і повинна була б містити визначення даної дефініції. Проте, при підготовці і прийнятті вказаного Закону, як і інших законодавчих актів, цього зроблено не було. Не дивлячись на це, сподіваємось, що даний недолік буде усунуто в найкоротші терміни. Так як, уніфіковане формальне визначення правоохоронної функції дозволить чітко визначити обсяг впливу державних органів на суспільство, через виконання покладених функцій щодо реалізації правоохоронної функції держави. Що, в свою чергу, підвищить якість правоохоронної діяльності в механізмі забезпечення прав і свобод людини та громадянина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Балинська О.М., Гарасимів Т.З.* Проблеми теорії держави і права: [навч-метод. посібник] / О. М. Балинська, Т. З Гарасимів. – Л. : Видавництво ЛьвДУВС, 2008. – 320 с.
2. *Горінецький Й.І.* Правоохоронна функція держав Центральної Європи: теоретичні і практичні аспекти: автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.01 / Й.І. Горінецький. – К., 2005. – 20 с.
3. Загальна теорія держави і права / За ред. акад. АПРн України, д-ра юрид. наук, проф. В.В. Копейчикова. – К. : Юрінком, 1997. – 320 с.
4. *Загуменна Ю.О.* Реалізація правоохоронної функції держави органами внутрішніх справ України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Ю.О. Загуменна. – Х. : Харківський нац. ун-т внутр. справ., 2011. – 225 с.
5. *Краковська А.Є.* Поняття соціальної функції держави в сучасній юридичній науці / А.Є Краковська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. – 2015. – Вип. 31. – Т. 1. – С. 14-18.
6. *Кріцак І.В.* Правоохоронна функція держави та її вплив на формування функції надання послуг населенню органами внутрішніх справ України / І.В. Кріцак // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 365-372.
7. *Лавринчук І.П.* Обставини встановлення правового статусу державного службовця / І.П. Лавринчук // Право України. – 1999. – № 9. – С. 98 – 102.
8. *Мельник М.І.* Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність: [навч. посіб.] / М.І. Мельник, М.І. Хавронюк. – К. : Атіка, 2002. – 576 с.
9. *Нікітенко О.І.* Правоохоронна діяльність щодо забезпечення внутрішньої безпеки держави / О.І. Нікітенко // Право і суспільство. – 2015. – №3. – С. 98-101.
10. *Онопенко П.В.* Правоохоронні функції української держави: зміст і реалізація: автореф. дис. ... кан. юрид. наук: спец. 12.00.01 / П.В. Онопенко. – К., 2005. – 16 с.
11. *Осадчий В.І.* Правоохоронні органи як суб'єкти кримінально-правового захисту / В.І. Осадчий // Право України. – 1997. – № 11. – С. 71-75.
12. *Соколенко О.Л.* Поняття та ознаки правоохоронної функції держави як основи правоохоронної діяльності / О.Л. Соколенко // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 847-852.
13. Теорія держави та права: [навчальний посібник] / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенкова та ін. / За заг. ред. С.Л. Лисенкова, В.В. Копейчикова. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 368 с.
14. Феномен правоохоронних програм у правовій системі України: [монографія] / Б. В. Бабін, В. О. Кроленко, Е. В. Третьяк. – Донецьк : Каштан, 2010. – 137 с.
15. *Хамула П.І.* Окремі аспекти правоохоронної функції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=550%3A140513-14&catid=71%3A6-0513&Itemid=87&lang=ru.
16. *Шай Р.Я.* Правоохоронна функція правової держави: теоретико-практичні аспекти: автореф. дис. ... кан. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Р.Я. Шай. – Л., 2012. – 20 с.

Кобзар О.Ф. Підходи щодо визначення поняття правоохоронної функції держави

Стаття присвячена аналізу основних підходів до визначення поняття правоохоронної функції держави. Висвітлено сутність і зміст такої категорії як «право-

охоронна функція держави». Автором узагальнено основні підходи щодо розуміння досліджуваної дефініції.

Ключові слова: функція держави, правоохоронна функція держави, захист, правопорядок, права і свободи людини.

Кобзарь А.Ф. Подходы к определению понятия правоохранительной функции государства

Статья посвящена анализу основных подходов к определению понятия правоохранительной функции государства. Раскрыта сущность и содержание такой категории как «правоохранительная функция государства». Автором обобщены основные подходы к пониманию исследуемой дефиниции.

Ключевые слова: функция государства, правоохранительная функция государства, защита, правопорядок, права и свободы человека.

Kobzar O.F. The approach to the definition of the law enforcement functions of the state

This article analyzes the main approaches to the definition of law enforcement functions of the state. In this article highlights the essence and content of such categories as «law enforcement function of the state». The author summarizes the main approaches to understanding these definitions.

Keywords: function of the state, the law enforcement function of the state, security, rule of law, human rights and freedoms.

Стаття надійшла до редакції 21.06.2015.